

Əbülfət Mədətoğlu - poeportretdən fraqmentlər və yaxud, istəkləri çin olmayan, kədərlə ovsunlanmış şair...

Qurban Bayramov,
tənqidçi-ədəbiyyatşünas

(əvvəli ötən saylarımızda)

“Qatarlamaq” sözünün mənalarına “Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti”ndəki mənalarına nəzər salmaq : qatarlamaq [qatarramax] feil. Adamları, heyvanları, yaxud şeyləri bir-birinin ardınca düzüb qatar düzəltmək. Qatar düzülmək, qatar bağlamaq.

- Qatarlaşıb nə diyardan gəlirsiz? Bir xəbər versəniz bizə, durnalar! (M.P.Vaqif). Burada isə gün - günü qatarlayıb, sıra, səf bağlayıb. Lakin bu il, gün mənasında deyil, ömür mənasındadır. Əbülfət burada “Qatarlamaq” sözü ilə “qat bağlayıb” sözünü cinas qəfiyə kimi işlədib və sözün mənasına yeni çalar verib. Burada “Dərdim qat-qatdır” əvəzinə “qat tarlayıb” yeni ifadə kəsb edən söz birləşməsi düzəldib. “Tarlamaq” üst-üstə qalaqlanmaq deməkdir, əsasən dağ zirvələrində neçə illərin qarının üst-üstə tar bağlamasına - qalaqlanmasına deyilir... Burada Əbülfət fikri assosiasiya yaradır və “Gör neçə qat tarlayıb” deyərək vəziyyəti həm şiddətləndirib (qiperbula yaradıb), həm də dərдин qar kimi illərdir ki üst-üstə tar bağlamasını bildirib, həm də dərдин büz bağlamış qar kimi soyuq olduğu məcazını üzə çıxarıb... Sonuncu misrada isə “yurd həsrətini sussuzluqdan cadar bağlamış səhraya bənzədir, ironik nəticə çıxardır - bu həsrət o qədər uzanıb ki, həm cadar bağlayıb, həm də “üzünün suyu qalmayıb”, tamam sırtıqlaşmış, həyasızlaşmış və s... Hələ buradakı qəfiyə sistemindəki təzəliyi demirəm...

“Mən özümü asacam, Kirpiyindən, qaşından...” ; “Sevgi tumurcuğu, sevgi çiçəyi” ; “Qurbanlığı olub, bu dəli eşqin -Adəməm, cənnətdən mən qovulmuşam!..” ; “ Dünən dağ yarırıd eşq-

dən Şirinə, Bu gün dillənməyə yoxdu həvəsi -Ürəyimin!” ; “Dərdi də pullu edin, Bacaran alıb çəksin.”; Çəşib gələn zənglərə, Əbülfət - deyəcəksən!..” İncidin ki, soruşmadan izinsiz,Tellərinə toxunmuşam meh kimi... Bilmədin ki, tərs baxışın odunda - Qurumuşam, yox olmuşam şəh kimi!..” və s., və s. ifadələr, bənzətmələr, oxşatmalar, ibarələr yeniliyi, təzəliyi, orjinal fikir tərz, psixologizmi ilə seçilmirmi!?

Ümumiyyətlə, Əbülfətin şeirlərindəki ahəng, musiqililik, harmoniya, səs-söz avazı, qəfiyə sistemindəki əsillik həmişə öndədir və bu cəhətdən məzmunla həmahəngdir, formal cəhət daşmır...

Əbülfət Mədətoğlunun tək cə bir şeirinin bir bəndinin bədii detallarını hələ üzdən izah edəndə onun bir şair kimi sənətkarlığının nəyə qadi olduğu barəsində müəyyən təsəvvür hasil olur...

Məqamdır, “Özümə silsiləsi”ndən psixoloji ab-havalı “Xatırladır” şeirini də oxuyaq və duyğulanaq:

**Ürəyim billur camdı...
çat-çat oldu, cam damdı...
Bu qandakı nə tamdı -
torpağı xatırladır?!**

**Canım yandı, közərdi
yandığım dərd gözəldi...
Dilim sanki xəzəldi -
Yarpağı xatırladır...**

**Ruhum şamdı - keçəndi
Gündüzümdü , gecəmdü...
Pərvanəsi gec gəldi -
ortağı xatırladır!**

**İçimdəki ələmim -
sözdü , bir də qələmim!
Öz dünyama ələnim -
Gorgahı xatırladır...**

Belə ki, sözə və qələmə sığınan Əbülfət Mədətoğlu poeziyamızın axa-

rında çoxdan yerini tapıb, məkanını müəyyənləşdirib və onun poeziya qayığının yelkənlərinin özünün həmişə əsməkdə olan səmt küləyi mövcuddur və özünün səmtində üzməkdədir... Doğrudur, onun şeirinin birindən belə bir misra keçir: “susqun qalmaq mən-cə daha gözəldir...” misrası keçir. Amma bu, sevgi qarşısında Füzuli babamızın “Lal ol!” deyimindən bəhrələnən deyimdir və Əbülfətin poeziyasının mahiyyətinə heç bir dəxli yoxdur, o bütün parametrlərdə susqun deyil, Kür çayı kimi “lal” görsənir, amma dərinində bir Araz çağlayır...

**Çəkirm başıma dərdi dərman tək,
Elə bil acıma bal qatıram, bal...
Kirpiyin ucuna yapışmış qalan -
Damladan könlümə xal salıram, xal...**

**Anıram bir anlıq köhnə düzəni
Məstliyin içində Qu tək üzəni...
Hər şeyə, hər kəsə gülüb gəzəni -
Xatirə üstünə şal salıram, şal...**

**İllər arxasında nimdaşlaşan mən...
Qırılan simlərlə simdaşlaşan mən...
Gəlib dərdlərilə sirdaşlaşan mən -
Budaqdan ümidi kal salıram, kal!..**

**Duman tək dünənəm çəkilib gedir
Qırovlar saçıma əkilib gedir...
Bir şair dünyasın lək edib gedir -
Mən isə yadına qal salıram, qal!.**

Əbülfət “Səməni nəğməsi” (1988), “Nilufər çiçəyi” (1995), “Dərdini danışan adam” (1999), “Ürəyimdəki sən-sən”(2010) və digər “Mənim kimi se-və bilsən”(2012), “Ürəyim sənle danışır” (2015), “Cəzayam sevdiiyim qıza” (2017) təkin kitablarında toplanan şeirlərdə, ümumiyyətlə onun müstəqillik dövründə qələmə aldığı bütün əsərlərində Qarabağ işğalının yaratdığı dərd, kədər, ələm ürək sızılına çevrilir, ağrıdıcı bir lirizmlə Qarabağlı

günlər xatırlanır, işğal altında erməni vandalizminə düşmüş torpaqlarımızın həsrəti canı yandıran, düyməsi sehlənərək açılmayan can göynəyinə çevrilir, amma azadlığın lacivərd üfqləri də şeirlə, sözlə Qarabağ xalısı kimi “Qarabağım, Qarabağ” qəbildən onlarla şeirində ilmələnir, Qarabağ onun yaradıcılığının közərən könül ocağının nəqaratına çevrilir:

**Əlim daşını öpmür,
Zirvanisə gözlərim...
Mən nə qədər uzaqdan
Baxa-baxa közərim -
Qarabağım, Qarabağ?!
Qarabağım, Qarabağ!..**

Bu məqamda ədəbi mühitdə “Dərd şairi” kimi qəbul olunmuş, şair-publist, Əməkdar jurnalist Əbülfət Mədətoğlunun essəsindən bir parçanı da yada salmaq istərdim: “...Dünyanın namərd olduğunu eşitmişdim. Sonra bu namərdliklə zaman-zaman üz-üzə gəldim. Lap sonra da o namərddiyn qurbanlarından birinə çevrildim. Əvvəlcə doğulduğum kəndi, ev-eşiyi itirdim - dünya səsimə səs vermədi. Qaç-qınçılıq yaşadım - dünya hayıma çat-

madı. Dostların yarpaq tökümü başlandı dünyanın tükü tərpenmədi...”

Bu gəlişi gözəl söz deyil, onun içindən gələn estetik-idealını ifadə edən, dərdlə yüklənmiş şair taleinin poetik konsepsiyasıdır...Onun estetik konsepsiyasını poetik mətnin bütün qatlarında oturmuş mükəmməl bir bədii sistemə çevrilmiş Vətən, Vətənçilik, Azərbaycançılıq təşkil edir, əlbəttə Azərbaycanın ürəyi olan Qarabağ olmaq şərti ilə... Qarabağda yandırılan yurdların, kəndlərin, evlərin alovundan, istisindən üşüyən lirik qəhrəman isinmək üçün yandırıcı, qövr edən göz yaşına qısılır:

**Yandı evim-eşiyim,
Yandı divarım, daşım...
İsit, qoyma üşüyüm,
İsit məni, göz yaşım...**

Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə onun yradıcılığının bu cəhətini belə şərh etmişdi: “Əbülfət sözün əsl mənasında şairdi. Dərd yağır, Qarabağ fəryadı hıçqırır misralarından. Onu oxuyanda varımdan yox oluram, tüstüm təpəmdən çıxır. Köz-köz olur ürəyim. Bax, budur, sənətin qüdrəti.”

Əlbəttə belədir:

**Ürəyim bir kövrək layla istəyir,
Gözlərim yumulu, qulağım səsdə.
Sifətin qırışmış, əlin titrəyir,
Sən nə həvəsdəsən, mən nə həvəsdə?!
Mənim çadırlarda qocalan anam.**

Əbülfətin bir silsilə “Üşüyür”, “Nişanə”, “Dağlar”, “Ümid yeri”, “Çadırdakı keçən ömür”, “Ağrıdı”, “Mənim dərdim”, “Nağıl”, “Qəbir daşı”, “Müqəddəs dava” “Kəndim”, “Saman çöpü”, “Deyirmanın dəni yoxdur” kimi onlarla şeirləri Qarabağ qaçqın-köçgünlərinin uzun illər “Çadır şəhərciyi” (bəxtəvər başımıza, işğal olunmuş kəndlərimizdən, şəhərlərimizdən məcburu köçükün düşüb şəhərcik adlanan çadır “Şəhər”də yaşayırdıq və bu ad da ta-

lein ironiyası idi...) adlanan ikrahədici məkandakı yaşantılarını, açı həyatlarını, göz dağlayan gördüklərini, qəlbine hopan, sinəsində medalyona dönüb asılan (obrazın, bənzətmənin sehlənə bax!!) yanğını, ağrını, nisgili qövrələ-nə-qövrələ bir ağı yanğısı ilə əks etdirir...

**Hər çadırdakı bir ürəyin işığı,
Hər ürkədə qaralan qor üşüyür.
Gözümüzü ovub tökür tüstüsü,
Xiffət çəkib, çatlayan gor üşüyür.**

**Yağış yağır, od-ocaqsız nəm çadır,
Medalyondur sinəmdəki qəm-andır...
Tanrım, özün bircə çınqı tap, yandır,
Deməsinlər, qaçqın “nə zor” üşüyür...**

Poeziya tariximizdə dağlara müraciətən çox poetik, çox dəyərli, bərcəstə onlarla şeirlər yazılıb. Əbülfət də dağlara müraciətən şeir yazıb, amma bu dağlar sinə dağlayan, qolları qara kösöv, bizi qurbanlıq edən, dərdə qara bağlayan dağlardır. Şeirin emosional yozum yükü o qədər ağırdır ki, o qədər ağırlıdır ki, bu ağırlığa, bu ağı-riya qara nərd də dözməz, yalnız misra dözər, söz dözüş gətirər:

**Çoxmu boynu bükük duraq,
Baxmaq ağlayan dağlara?
Əlimizlə sığal vuraq
Sinə dağlayan dağlara.
Udaq dəli hönkürtünü
Çıxaq yağı söndürdüyü-
Ocaqdakı son kötüyü
Girov saxlayan dağlara**

**Gəzək, tapaq izimizi
Vuraq yerə dizimizi
Qurban deyək özümüzü
Qara bağlayan dağlara.**

**Alovlanacaq, oda dönək
Kola, kosa, ota dönək
Ölək, amma ora dönək-
Bizi haylayan dağlara.**

(ardı gələn sayımızda)

